

“Zamanımız tamamen bir
iktisat çağından başka bir şey
değildir.”

Mustafa Kemal Atatürk

İKT 104 GENEL İKTİSAT

Öğr. Gör. Dilara Demirez

[dilarademirez@cag.edu.tr](mailto: dilarademirez@cag.edu.tr)

Ders notları sistemden indirilebilir.

Vize %40 Final %60

Görüşme saatleri: Pazartesi & Çarşamba & Perşembe 14:00-16:00.

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR Giriş

- Herhangi bir ülkenin ekonomisi ele alındığında inanılmaz derecede kompleks bir sisteme sahip olduğu görülür. Bu sistem 200 milyonu aşkın parçası olan bir makine mekanizmasına benzetilebilir. Bu parçalar (**bireyler, hane halkları, firmalar, birlikler vb.**) tüm olarak tek elden yönetilmezler. Her biri faaliyetlerini **bağımsız** sürdürürler.

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Mikroekonomi ve Makroekonomi Ayrımı

- İnsanların tüketim isteklerinin sınırlı (kıt) kaynaklarla en iyi nasıl tatmin edileceğini inceleyen sosyal bilim dalı olan **ekonomi**, **mikroekonomi** ve **makroekonomi** olarak ikiye ayrılır.
- ‘Mikro’ küçük, ‘makro’ büyük demek olup, mikroekonomide küçük ekonomik birimler (ev halkı, firmalar, piyasalar); makroekonomide ise ekonominin bütünü ana unsurlarıyla ele alınır.

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Mikroekonomi ve Makroekonomi Ayrımı

- **Mikroekonomi**, bireysel piyasaların çalışmaları ve bu piyasaların birbirleri arasındaki ilişkilerle ilgilenir. Burada esas problem, kıt kaynakların alternatif kaynaklar arasında tahsisi olup, piyasadaki miktar ve fiyatların belirlenmesidir.
- Mikroekonomi, herhangi bir piyasada malın fiyatının nasıl belirlendiği, bir tüketicinin maksimum fayda (mutluluk) elde etmek için parasını nasıl harcayacağı, bir firmanın üretim ve maliyet yapısı ve piyasada nasıl davranacağı üzerinde durur.

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Mikroekonomi ve Makroekonomi Ayrımı

- **Makroekonomide** ise, dikkatimizi ekonomideki küçük boyutlardaki iç ilişkilerden daha geniş tabanlı ilişkilere yönlendiriyoruz. Bunlar; **istihdam düzeyi, işsizlik, toplam çıktı miktarı ve ekonomideki tüm fiyatların ortalama düzeyi** olarak tanımlanabilir.
- Makroekonomi ekonomideki toplam gelir, toplam tüketim, toplam tasarruf, toplam yatırım ve fiyatlar genel düzeyi gibi makro değişkenlerin nelerden etkilendiklerini ve ekonomide tam istihdam, fiyat istikrarı ve ekonomik büyüme gibi temel hedeflerin nasıl elde edileceğini inceler.

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

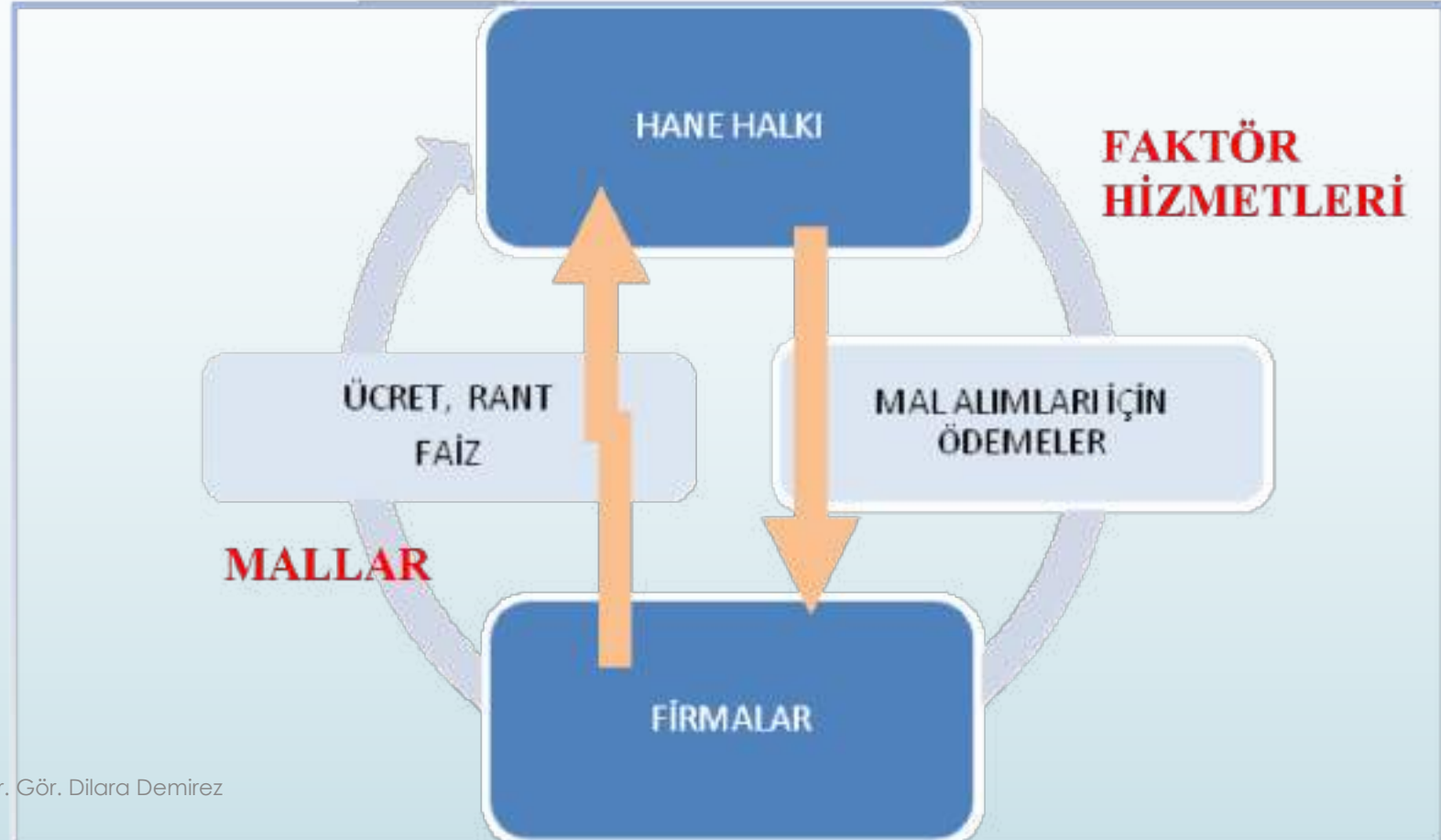
Ekonomik Süreç

- Gerçek bir ekonomik sistemde üretim, **firmalar** tarafından organize edilir. Aileler kendi ürettiği malları satarak gelir sağlamazlar. Bunun yerine, firmalar ailelerin ihtiyacı olan tüketim mallarını üretirler.
- Bunun için firmalar, ailelerden üretim faktörleri hizmeti alırlar ve karşılığını ücret, rant, faiz ve kâr olarak öderler. Söz konusu aileler, firmalara sattığı faktör hizmetleri karşılığı elde ettikleri gelirlerini yine firmalardan mal ve hizmet satın alımı için kullanırlar.

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Ekonomik Süreç

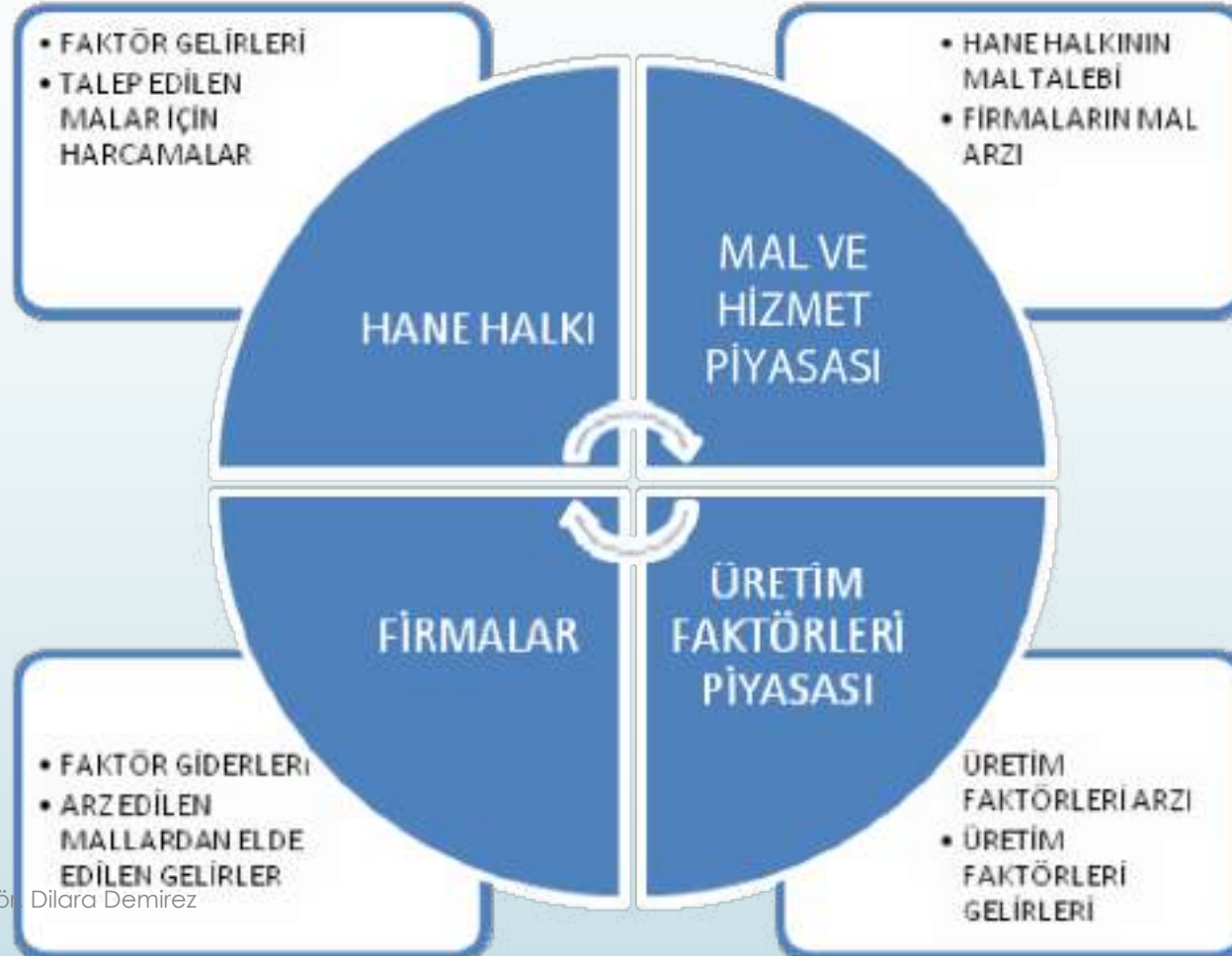
Hane Halkı ve Firmalar Arasında Mal ve Para Akımı

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Ekonomik Süreç

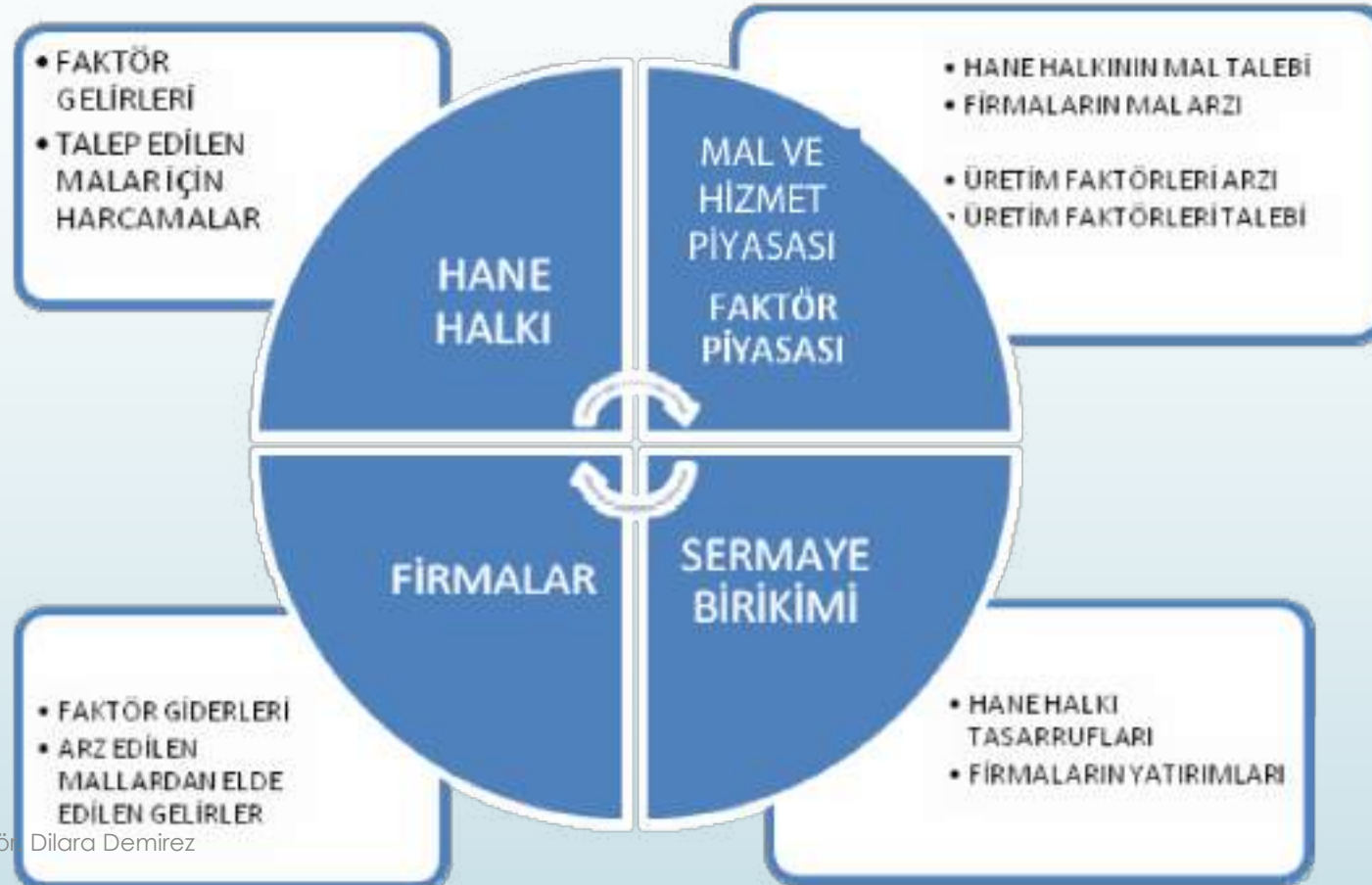
Kapalı Bir Ekonomide Ekonomik Süreç

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Ekonomik Süreç

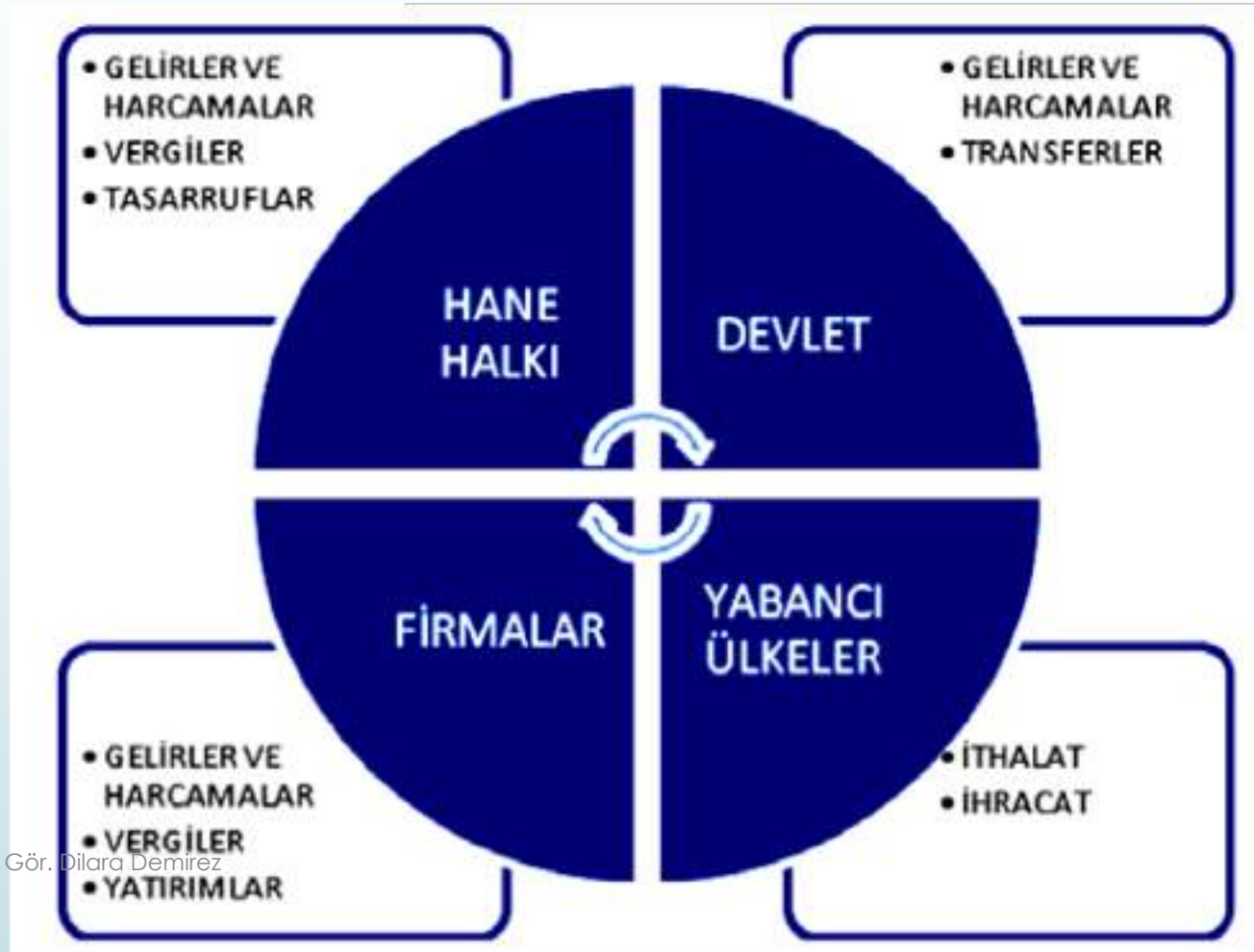
Tasarrufların Bulunduğu Kapalı Bir Ekonomide Ekonomik Süreç

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Ekonomik Süreç

Açık Ekonomide Ekonomik Süreç

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Modern Makroekonominin Doğuşu

- Bir sosyal bilim olarak **ekonominin doğuşu** 18. yüzyılda ilk defa İngiltere’de başlayıp sonra diğer Avrupa ülkelerine ve Amerika’ya yayılan Sanayi Devrimi yıllarına ve özellikle felsefe profesörü Adam Smith’in **Ulusların Zenginliği** olan kitabının yayınlandığı **1776** yılına kadar gider.
- Bu kitap ekonomi konularını sistematik bir şekilde ele alan ilk çalışma olduğu için **Adam Smith’e ekonominin kurucusu** unvanını kazandırmıştır.

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Modern Makroekonominin Doğuşu

- Smith, kitabında **serbest ticaret** ve **serbest piyasa** ekonomisini savunmuş, kişilerin kendi çıkarlarını en iyi yine kendilerinin bileceğini vurgulamıştır.
- Devlet müdahaleciliği ve monopollerin olmadığı, **tam rekabetin** bulunduğu piyasalarda kişiler **kendi çıkarları için en iyi** kararları verirken, dolaylı olarak **toplum için de en iyi** kararları vermiş olurlar.
- Adam Smith bu görüşleri çerçevesinde **Klasik Okul** görüşünün kurucusu olarak kabul edilir.

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Modern Makroekonominin Doğuşu

► Klasik okulun makroekonomik olaylarla ilgili olarak üzerinde durduğu üç önemli görüş vardır.

1. Ürün ve Faktör Fiyatlarının Esnek Olduğu Görüşü:

► Ürün ve faktör piyasalarında, tam rekabet ortamında, arz ve talep fiyatı belirler.

► Bir piyasada **arz fazlası olduğunda**, rekabet **fiyatın azalmasına**, fiyatın azalması da talep edilen miktarın artmasına, arz edilen miktarın azalmasına ve dolayısıyla arz ve talep edilen miktarın eşitlenmesine neden olacaktır.

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Modern Makroekonominin Doğuşu

- Bir piyasada **talep fazlası olduğunda**, rekabet **fiyatın artmasına**, fiyatın artması talep edilen miktarın azalmasına, arz edilen miktarın artmasına ve dolayısıyla arz ve talep edilen miktarların eşitlenmesine neden olacaktır.
- Piyasada dengenin sağlanması için, arz fazlalığı durumunda fiyatların azalması, talep fazlalığı durumunda ise fiyatların artması, **fiyatların esnekliği** olarak adlandırılır.

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Modern Makroekonominin Doğuşu

2. Ekonominin İtici Gücünün Arz Olduğu Görüşü:

- **Say Kanunu:** Her arzın aynı zamanda kendi talebini de yaratacağı görüşünü ifade eder.
- Say Kanunu'na göre ekonominin ve ekonomik büyümenin itici gücü **üretim**dir.
- Üretime katkıda bulunanlar elde ettikleri gelirin bir kısmı ile tüketim harcaması yapar, diğer kısmını **tasarruf** eder.
- Tasarruflar da bankalar aracılığı ile **yatırımlarda** kullanılır.

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Modern Makroekonominin Doğuşu

- Yatırım talebi ile tasarruf arzı birlikte **faiz oranını** (parayı kullanmanın bedelini) belirler.
- Faiz oranının **esnek** oluşu yatırım talebi miktarı ile tasarruf arzı miktarının birbirine eşit olmasını sağlar.
- Üretilen mallar, tüketim malları olarak tüketiciler tarafından, üretim (sermaye) malları olarak da firmalar tarafından talep edilecek ve **toplam talep toplam arza eşit** olacaktır.

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Modern Makroekonominin Doğuşu

3. Devletin Ekonomiye Müdahale Etmemesi Gerektiği Görüşü:

- İlk iki görüşte belirtildiği gibi, fiyat mekanizması bütün ekonomik sorunları çözerek, ekonomide daima tam istihdam düzeyinde üretim sağlayacağından devlet ekonomiye müdahale etmemelidir.
- Klasik Okul'a göre, devletin temel işlevleri **adalet, savunma ve iç güvenlik**dir.

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Modern Makroekonominin Doğuşu

- Klasiklerin bu görüşleri **18. ve 19. yüzyıllarda** büyük bir dereceye kadar geçerliydi. Ürün piyasalarında **küçük firmalar** ve emek piyasalarında **örgütlenmemiş işçiler** rekabeti önleyici herhangi bir durum yaratmıyordu. Dolayısıyla, rekabet ve fiyat esnekliği ekonomide uzun süreli buhranı ve işsizliği önleyici **fren görevi** yapıyordu.

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Modern Makroekonominin Doğuşu

- **19. yüzyılın sonlarına** doğru bir taraftan **teknolojideki gelişmeler** ve üretim ölçeğindeki **büyümler** nedeniyle bazı ürün piyasalarında **monopol (tekel) ve oligopol** yapıların oluşması, diğer taraftan emek piyasalarında **işçilerin örgütlenmesi** ile birlikte işçi sendikalarının ortaya çıkması, ürün ve emek piyasalarında **tam rekabetten uzaklaşıldığı** ve dolayısıyla fiyat esnekliğinin bazen sağlanamadığı durumlar yaratıyordu.

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Modern Makroekonominin Doğuşu

- **1929 Büyük Ekonomik Kriz (Büyük Buhran)**, Klasiklerin beklentilerinin aksine oldukça uzun sürdü. Klasik öğretiler krizi çözmeye **yetersiz** kaldı.
- Klasik öğretinin Kriz'i açıklayamaması ve Kriz'in giderilmesine bir çare olamaması üzerine ekonomistler **yeni çözüm önerileri** geliştirmeye çalıştılar.
- Meseleyi en iyi analiz edip çözüm önerileri getiren **Keynes** oldu.

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Modern Makroekonominin Doğuşu

- **Büyük Ekonomik Kriz** ve Keynes'in **İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi** adlı kitabı **makroekonominin doğuşunu** belirler.
- Ekonomi öğretisi **mikroekonomi ve makroekonomi** olarak ikiye ayrıldı ve bu çerçevede Keynes modern makroekonominin kurucusu olarak ekonomik düşünce tarihindeki yerini aldı.

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Modern Makroekonominin Doğuşu

- Keynes'in Klasik Okul'a karşı yönelttiği en temel eleştiriler ve ekonomik durgunlukların, ekonomik krizlerin giderilmesi ile ilgili görüş ve önerileri:

1. Piyasalarda Fiyatların Esnek Değil, Katı (Yapışkan) Olduğu Görüşü:

- Örneğin, emek piyasasında işsizlik (arz fazlalığı) olsa bile, işçi sendikaları çalışan işçilerin çıkarlarını korumak amacıyla ücretlerin düşmesine karşı çıkıyordu. Sendikalar nedeniyle ücretler belli bir düzeyde takılıp kalınca, ücretler esnekliğini yitirerek katı (yapışkan) hale geliyor ve emek arzı fazlalığı (işsizlik) yok edilemiyor.

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Modern Makroekonominin Doğuşu

2. Ekonominin İtici Gücünün Arz Değil Talep Olduğu Görüşü:

- Keynes, Say Kanunu'na karşı çıkıyor, arzın her zaman yeterli talebi yaratamayabileceğini vurguluyordu.
- Üretilen mal ve hizmetlere yeteri kadar **talep olmazsa** stoklar artacak, firmalar üretimi kısacak, bir kısım firmalar iflas edip piyasadan ayrılacaktır.
- Mal ve hizmetlere **talep artarsa**, firmalar artan talebi karşılayabilmek için üretimi arttıracaklardır.
- **Talep ekonominin lokomotif**i, arz ise ekonominin vagonları konumundadır.

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Modern Makroekonominin Doğuşu

3. Gerektiğinde Devletin Ekonomiye Müdahalesi Görüşü:

- **Kriz veya durgunluk dönemlerinde**, devlet uygun ekonomik politikalar uygulayarak ekonomide talep yaratmalı, yaratılan talep yoluyla üretim ve istihdamda artışlar sağlanarak kriz veya durgunluk giderilmelidir.
- Özel sektörün (hane halkı ve firmaların) talebinin yetersiz olduğu durumlarda devlet kendi harcamalarını artırarak yeni talep ve dolayısıyla yeni istihdam ve gelir yaratabilir.

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Modern Makroekonominin Doğuşu

3. Gerektiğinde Devletin Ekonomiye Müdahalesi Görüşü:

- Özel sektör veya devlet harcamalarında bir artış Keynes'in **çarpan** (çoğaltan) diye adlandırdığı bir mekanizma ile istihdam ve gelirden çok daha fazla bir artışa neden olur.
- Keynes'in odak noktası kısa dönemdeki durgunluk veya ekonomik krizin giderilmesidir.
- Keynes için önemli olan **Büyük Ekonomik Kriz**'in yarattığı işsizlik ve üretim azlığını giderici politikaların uygulanmasıydı.

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Milli Gelir

- Makroekonomide en önemli ve en temel kavram **milli gelir** kavramıdır.
- Bireylerin geliri kendileri için nasıl çok önemli ise, ülkelerin geliri de ülkeler için çok önemlidir.
- Milli gelir ile ilgili iki önemli temel kavram vardır. Bunlar gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) ve gayri safi milli hasıla (GSMH)'dir.
- **GSYİH**, bir ülkenin sınırları içinde hem o ülkenin yurttaşları hem de yabancılar tarafından elde edilen gelir, **GSMH** ise bir ülkenin yurttaşları tarafından o ülkenin sınırları içinde ve sınırları dışında elde edilen geliri ifade eder.

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Milli Gelir ile İlgili İki Temel Kavram

1. Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH)

► GSYİH, **belirli bir zaman** içinde bir ülkede üretilen **nihai mal ve hizmetlerin piyasa değeridir**.

► **Belirli bir zaman** → 1 ay, 3 ay veya 1 yıl olabilir. Türkiye'de GSYİH 1 yıl için hesaplandığı gibi, 3 aylık dönemler için de hesaplanır.

► **Nihai mal ve hizmetler** → başka bir mal veya hizmet üretiminde ara mal olarak kullanılmayan, doğrudan tüketim, yatırım, devlet harcaması ve net ihracatta kullanılan mal ve hizmetlerdir. Örneğin, bakkalda satılan ekmeğin nihai bir malıdır.

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Milli Gelir ile İlgili İki Temel Kavram

1. Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH)

- **Piyasa değeri** → üretilen nihai mal ve hizmetlerin piyasadaki fiyatlara göre belirlenen değeri. Piyasa değeri, nihai mal ve hizmetlerin üretildiği yıldaki piyasa fiyatlarına (cari fiyatlara) göre hesaplanıyorsa **nominal GSYİH**, belirli bir yılın fiyatlarına (sabit fiyatlara) göre hesaplanıyorsa **reel GSYİH** söz konusudur.

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

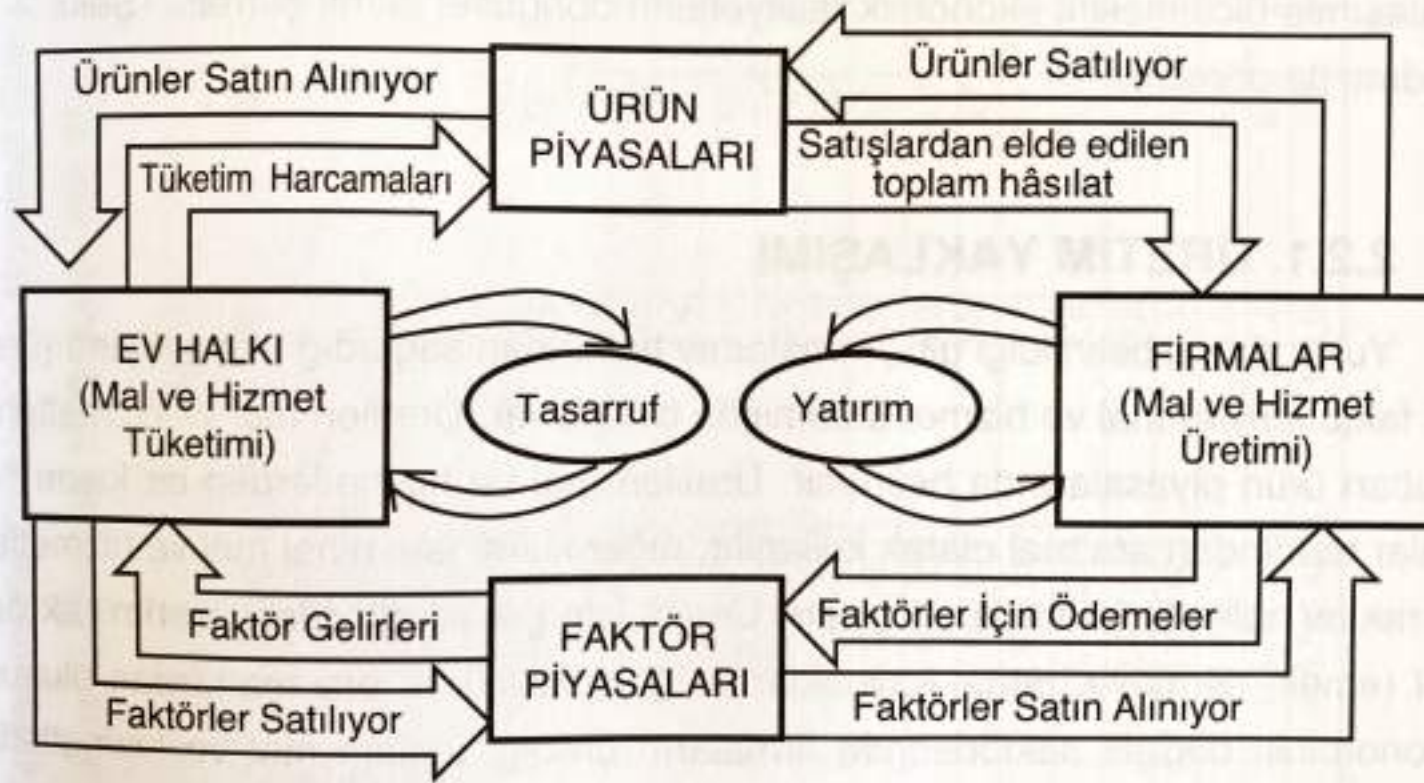
Milli Gelir ile İlgili İki Temel Kavram

2. Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH)

- GSYİH'ya bir ülkenin yurttaşlarının yurt dışında kazandıkları faktör gelirleri eklenip yabancı ülke yurttaşlarının söz konusu ülkede kazandıkları faktör gelirleri GSYİH'dan çıkarıldığında **Gayri safi milli hasıla (GSMH)** elde edilir.
- **GSMH = GSYİH + Net Dış Alem Faktör Gelirleri**
= GSYİH + (dış alemde gelen faktör gelirleri - dış aleme giden faktör gelirleri)

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Ekonomik Faaliyetlerin Döngüsel Akımı ve GSYİH'nin Ölçülmesi

Şekil 2.1 Ekonomik Faaliyetlerin Döngüsel Akımı

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Üretim Yaklaşımı

- Ekonomik faaliyetlerin döngüsel akımında belirtildiği gibi, firmalar hane halkından sağladığı kaynaklarla (üretim faktörleriyle) mal ve hizmet üretiminde bulunurlar.
- Üretilen mal ve hizmetlerin fiyatları ürün piyasalarında belirlenir.
- Üretilen mal ve hizmetlerden bir kısmı firmalar tarafından **ara mal** olarak kullanılır; diğer kısmı ise **nihai mal ve hizmet** olarak hane halkına (tüketicilere) satılır.

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Gelir Yaklaşımı

- Şekil 2.1'e göre, firmalar hane halkından sağladıkları üretim faktörleri için ödemedeki bulunurlar; emek için ücret, sermaye için faiz, doğal kaynaklar için rant ve girişimcilik için kar. Bu ödemeler hane halkının **gelirini** oluşturur.
- **Faktör (Üretici) Fiyatlarıyla Yurt İçi Gelir** = Ücretler + Faizler + Rantlar(Kiralar) + Karlar
- **Piyasa Fiyatlarıyla Yurt İçi Hasıla** = Faktör Fiyatlarıyla Yurt İçi Gelir + (Dolaylı Vergiler + Subvansiyonlar)
- **GSYİH (Piyasa Fiyatlarıyla)** = Piyasa Fiyatlarıyla Yurt İçi Hasıla + Amortismanlar

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Harcamalar Yaklaşımı

- Şekil 2.1'e tekrar bakarsak, hane halkı firmalara sağladığı üretim faktörleri ile elde ettiği gelirin bir kısmını ürün piyasalarından mal ve hizmet alımında (**tüketim** harcamalarında) kullanır; geri kalan kısmını ise, **tasarruf** edip mevduat olarak bankalara yatırır.
- Hane halkının bankalara yatırdığı mevduat, faktör piyasalarının bir parçası olan finans piyasalarında (bankacılık sektöründe) bankalar tarafından **kredi** olarak firmalara verilir. Firmalar da verilen bu kredileri kullanarak **yatırım** yaparlar.

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Harcamalar Yaklaşımı

$$\rightarrow \text{GSYİH} = Y = C + I + G + (X-M)$$

C ↓ Tüketim
Hane halkı geliri

I ↓ Yatırım
($I = S$)
(Yatırım = Tasarruf)

G ↓ Devlet harcamaları

$(X-M)$ ↓ ihracat – ithalat = Net ihracat

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Safi Yurt İçi Hasıla, Yurt İçi Gelir, Milli Gelir, Kişisel Gelir ve Harcanabilir Kişisel Gelir

Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH)

- Amortismanlar

= Safi Yurt İçi Hasıla (SYH)

- Dolaylı Vergiler

= Yurt İçi Gelir (YİG)

+ Net Dış Dünya Faktör Gelirleri

= Milli Gelir (MG)

- Kazanılan fakat alınmayan gelir (Kurumlar Vergisi + Dağıtılmayan Kurum Karları
+ Sosyal Sigortalar)

+ Alınan fakat kazanılmamış gelir (Transfer ödemeleri, emekli maaşı)

= Kişisel Gelir (KG)

- Kişisel Gelir Vergisi

= Harcanabilir Kişisel Gelir (HKG)

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Kişi Başına Düşen Milli Gelir

- Bir ülkenin GSYİH'sı o ülkenin nüfusuna bölündüğünde **kişi başına düşen GSYİH** bulunur.
- Bir ülkenin GSMH'sı o ülkenin nüfusuna bölündüğünde **kişi başına düşen GSMH** bulunur.
- Milli gelir ve kişi başına düşen milli gelirin ölçümü önemlidir.
- **Milli gelir** bir ülkenin ekonomik gücünü gösterir, **kişi başına düşen milli gelir** ise bir ülkenin yurttaşlarının ortalama gelir düzeyi hakkında bilgi verir.

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Milli Gelirin Ölçülmesinde Bazı Güçlükler

- **1. Malların Kalitelerindeki İyileştirmeler:** Zaman içinde üretilen malların kalitesinde iyileştirmeler olur. Bu iyileştirmeleri ölçmek ve milli gelire dahil etmek kolay değildir.
- **2. Ev Halkının Kendisi İçin Üretimi:** Ev halkı bazı üretimi kendisi için yapar ve bunlar piyasada işlem görmez. Piyasaya yansımadağı için GSYİH'nin ölçümüne girmezler.

9. MAKROEKONOMİYE GİRİŞ VE MİLLİ GELİR

Milli Gelirin Ölçülmesinde Bazı Güçlükler

- **3. Kayıt Dışı Üretim Faaliyetleri:** Kayıt altında olmayan üretim faaliyetlerinin GSYİH'nin ölçümüne dahil edilmeleri zordur. Özellikle kurumsallaşmamış mal ve hizmet üretimi faaliyetinde, vergi vermemek veya az vergi vermek için üretilen mal ve hizmetlerin değerinin olduğundan daha az gösterilmesi veya hiç gösterilmemesi eğilimi yüksektir. Bu nedenle GSYİH olduğundan daha düşük bulunur. Kayıt dışı üretim devletin büyük vergi kayıplarına sebep olur.